

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки
Бібліотека

Серія "Дослідники Волині. Дати і долі"
Вип. 11.

ГОТФРИД ОСОВСЬКИЙ
(1835–1897)

Біобібліографічний нарис до 180-річчя від дня народження

ЛУЦЬК – 2015

Серед плеяди видатних особистостей, дослідження яких є актуальним на сьогоднішній час і на які посиляється не одне покоління археологів України та Польщі, особливе місце відведено талановитому польському археологу, геологу і краєзнавцю Волині Готфриду Йосиповичу Осовському.

Народився Г. Осовський 20 жовтня 1835 року в селі Казаринці Київського повіту Київської губернії. Значна частина його життя була пов'язана із Житомиром, куди невдовзі переїхали батьки. Тут пройшли його дитячі та юнацькі роки. У 1853 році юнак отримав атестат про середню освіту у 1-ій Житомирській гімназії і цього ж року став студентом Київського університету св. Володимира. Але навчання завершити не вдалося. У 1855 р. Г. Осовського, як військовозобов'язаного, було мобілізовано до армії і відправлено на російсько-турецьку війну. У 1855-56 роках брав участь в обороні Севастополя.

Лише у 1862 році Г. Осовському вдалося у чині підпоручика вийти у відставку і влаштуватися службовцем у Волинський губернський статистичний комітет. Тут свою службу він зумів максимально поєднати з особистими краєзнавчими інтересами. Спільно з І. Біликом, О. Братчиковим, П. Косачем, Л. Крушинським та іншими однодумцями, Г. Й. Осовський організував краєзнавчий осередок при Волинському губернському статистичному комітеті. Саме завдяки цілеспрямованій діяльності Г. Осовського і його колег у 70-х роках XIX ст. на Волині було організаційно закладено підвалини наукового вивчення краю. Тут проводились геологічні обстеження Волині та археологічні дослідження.

Науково-краєзнавча діяльність Г. Осовського охоплювала широке коло інтересів. Про це свідчить перелік його публікацій у місцевій пресі. Найширше вони були представлені на шпальтах "Волинских губернских ведомостей", які в цей час редагував відомий краєзнавець Волині, активний член гуртка при Волинському губернському статистичному комітеті О. Б. Братчиков. Результати досліджень Осовський друкує в наукових виданнях, виступає на археологічних з'їздах. Частину праць видає в Парижі.

Його активна дослідницька діяльність розпочалась ще на початку 60-х рр. XX ст., які були найбільш плідними в наукових пошуках. Чимало праць вчений присвятив вивченню Волині. Підсумком багатогранної діяльності Г. Осовського на ниві дослідження Волині став вихід у 1867 році його монографії "Геолого-геогностический очерк Волынской губернии". У цій праці дослідник вперше, ґрунтовно опрацювавши матеріали попередників, сучасників і свої власні, зробив комплексний опис геологічної будови краю, проаналізував стан справ з розвіданими корисними копалинами, дав практичні поради щодо використання кам'яно-будівельних матеріалів, бурого залізняку, напівкоштовного каміння, каоліну, відкрив гірську породу, яку назвав «волінітом». У підсумковій частині праці він закликав вчених до подальших досліджень краю, накресливши основні їх напрямки. Цього ж року він опублікував першу складену ним геологічну карту Волинської губернії, яку в 1880 році було перевидано польською і французькою мовами у Парижі.

Г. Осовський продовжує свою наукову діяльність в 1872 р. у м. Житомирі як один із засновників «Товариства дослідників Волині». Крім того, він був одним із ініціаторів заснування в Житомирі публічної бібліотеки.

У 1874 році Г. Осовського запрошують працювати у Наукове Товариство в Торуню, що у Помор'ї на півночі Польщі. Відтак, з 1874 року розпочинається так званий польсько-галицький період життя і діяльності Г. Й. Осовського як археолога, який тривав майже два десятиріччя. Протягом перших чотирьох років дослідник досконально вивчав археологічні пам'ятки краю, організувавши за результатами цих досліджень у Торуні музей, а узагальнені матеріали оприлюднив у ряді публікацій.

У 1878 році Академія Наук у Кракові обрала Г. Осовського дійсним членом Антропологічної комісії, а ще через рік, як досвідченого фахівця в галузі археології і геології, його запрошують до Кракова з пропозицією зайнятися систематичним вивченням печер Галичини. Протягом чотирьох років дослідник вивчає і проводить розкопки скринькових поховань і відкриває нову, на той час невідому групу, пам'яток. Археологічні дослідження фінансувалися слабо, тому, щоб мати змогу їх продовжувати, Осовський був вимушений продавати нерухомість, що йому належала.

У 1891 році, як сумлінного і старанного дослідника, Академія Наук призначає Г. Осовського на посаду керівника археологічного музею. Він береться за упорядкування та каталогізацію музейних фондів. Галицький період наукової діяльності Г. Осовського нерозривно пов'язаний з Тернопільським воєводством. Він перший, хто професійно займався комплексним вивченням археологічних пам'яток цього краю. Ним досліджувалися і розкопувалися старожитності на теренах Борщівського, Заліщицького, Гусятинського та Чортківського повітів.

Прикро, але така негативна риса, як людська заздрість, є притаманна для всіх часів. Немало заздрісників було в стінах Академії Наук у Кракові. Постійні інтриги та чвари чимало завдавали прикрощів Г. Осовському у пошуковій роботі. Його звинувачували навіть у шпигунстві – адже він, підданий Російської імперії, вільно мандрував у наукових відрядженнях в прикордонних територіях Австро-Угорщини. В одному з листів з Кракова у 1893 році до свого знайомого, антрополога Ю. Тально-Грунцевіча, писав про своє важке матеріальне становище, так як археологічна праця поглинула всі його заощадження, та просив допомогти про нове працевлаштування. У тому ж році Ю. Тально-Грунцевіч, маючи добрі стосунки з губернатором Томська, допоміг влаштуватися Г. Осовському дорожнім майстром на будівництві Сибірської магістралі.

Полишивши працю в стінах Академії Наук у Кракові, у суворому Алтаї Г. Осовський не покидав улюбленого заняття археологією. Досліджуючи прилеглі до залізниці території, дослідник об'їздив понад півтори тисячі верств цього краю. Однак солідний вік, сибірські суворі умови, особиста невлаштованість далися взнаки – вчений захворів і 16 квітня 1897 р. помер від запалення легенів, залишивши по собі велику наукову спадщину.

Ось така неординарна і талановита особистість – члена 12 Академій Наук Росії, Польщі, Чехії, Франції – зробила вагомий внесок в розвиток археології України. Постать Г. Й. Осовського, організатора краєзнавчого руху на Волині, талановитого геолога, археолога, палеонтолога, заслуговує всілякої уваги істориків науки і краєзнавців, його ім'я чекає належної оцінки і визнання.

Рекомендовані та використані джерела:

1. Буравський О. Громадська діяльність польської інтелігенції Волині, її внесок в українську і європейську науку, літературу та мистецтво // Поляки Волині у другій половині XIX - на початку XX ст. / О. А. Буравський. - Житомир, 2004. – С. 114–142. – Відом. про Г. Осовського на с. 20.

63.3(4УКР)

Б 91

2. Добрянський В. Життя во ім'я науки [Електронний ресурс] / В. Добрянський // Голос народу. – 2013. – 24 трав. – С. 3. – Режим доступу : <http://www.chortkivrr.te.ua/userfiles/file/6/golos%20narody/21.13.pdf> . – 07.09.15. – Назва з екрану.
3. Каша М. Є. З історії вивчення давніх оборонних укріплень Галичини та Волині у XIX – на початку XX ст. [Електронний ресурс] / М. Є. Каша // // Військово-науковий вісник зб. наук. пр. / Акад. сухопут. військ ім. гетьмана П. Сагайдачного. – Львів, 2014. - Вип. 22. - С. 28-39. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vnv_2014_22_5.pdf . – 07.09.15. – Назва з екрану. – Є відом. про Г. Осовського.
4. Костриця М. Ю. Дослідник Волині і Галичини Готфريد Оссовський / М. Ю. Костриця // Історія української географії : всеукр. наук.-теорет. часоп.- Тернопіль, 2005. – Вип. 1 (11). - С. 27-30. – Режим доступу : <http://ukr-tur.narod.ru/istoukrgeo/allpubl/postati/dosvolgotfrid.htm> . – 07.09.15. – Назва з екрану.
5. Костриця М. Ю. Краєзнавча діяльність Волинського губернського статистичного комітету // Товариство дослідників Волині: історія, діяльність, постаті : монографія / М. Ю. Костриця ; Укр. геогр. т-во, Всеукр. спілка краєзнавців, Житомир. наук.-краєзнав. т-во дослідників Волині ; наук. ред.: І. П. Ковальчук, М. І. Лавринович. - Житомир, 2001. – С. 26–37. – Інформація про Г. Осовського на с. 32–33.

63.3(4УКР-4ВОЛ)

К 72

6. Готфريد Оссовський (1835–1897) // Видатні дослідники української археології : тексти лекцій : [для студентів ВНЗ] / М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка ; уклад. В. А. Рудий. - Львів, 2005. – С. 13–17.

63.4

В 42

7. Оссовський Готфريد // Енциклопедія українознавства : Словникова частина : [в 11 т.] / Наук. т-во ім. Шевченка у Львові ; голов. ред. В. Кубійович. - Перевид. в Україні, репринт. відтворення вид. 1955-1984 рр. - Львів, 1996. – Т. 5. – С. 1896.

92.0(4УКР)

Е 64

8. Сохацький М. П. Готфريد Оссовський - дослідник трипільської культури Тернопільщини / М. П. Сохацький // Археологія і давня історія України /

НАН України, Ін-т археології. - Київ, 2012. - Вип. 9 : Історія археології:
дослідники та наукові центри. - С. 256-262. - Бібліогр.: 13 назв.

63.48(4УКР)я54

А 87

Готфрид Осовський (1835-1897) [Електронний ресурс] : біобібліогр. нарис до 180-річчя від дня народж. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Бібліотека ; уклад. Л. Дейнека. - Луцьк, 2015. - (Дослідники Волині. Дати і долі ; вип. 10). - Бібліогр.: 8 назв.

Нарис подає відомості про археолога, геолога і палеонтолога Готфрида Осовського, який проводив геологічні обстеження, археологічні розкопки на Волині. Бібліографічні джерела містять статті у продовжуваних, неперіодичних виданнях та електронні ресурси. Адресовано краєзнавцям, історикам, всім, хто цікавиться археологією.

ББК 63.3(4УКР-9ВОЛ)я1